

“En halua istua veronmaksajan harteilla, haluan olla veronmaksaja itse”

Haastattelututkimus maahanmuuttajien työmarkkina-
poluista ja työnteon merkityksestä heidän hyvinvoinnilleen

5.10.2018

Anu Yijälä & Tiina Luoma

Helsingin kaupunki

kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot

Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

- Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama *Polkuja työhön* -hanke. Etlan vetämä neljävuotinen hanke, kokonaisbudjetti noin 4 miljoonaa euroa.
- Maahanmuuttajien määrän kasvu sekä työtehtävien katoaminen teknologian vauhdittamassa ammattirakenteiden murroksessa vaikuttavat siihen, millaiset mahdollisuudet maahanmuuttajalla on päästä sisään paikallisille työmarkkinoille ja erityisesti ensimmäiseen työpaikkaansa.
- Helsingin kaupungin osahankkeen tavoitteena tarkastella sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen aineiston avulla maahanmuuttajien työllistymistä ja sen merkitystä kokonaisvaltaiselle yhteiskuntaan sopeutumiselle
- Haastattelututkimuksella haluttiin tuottaa tietoa eri työmarkkina-asemien yhteydestä maahanmuuttajien hyvinvointiin ja taloudelliseen pärjäämiseen.

Tutkimuksen lähtökohdat

- Aiemman tutkimuksen mukaan työttömyys vaikuttaa hyvinvointiin negatiivisesti ja työllisyys puolestaan positiivisesti.
  - Viitteitä siitä, että myös tympäisevä työ saattaa olla hyvinvoinnille haitallista (Chandola & Zhang 2017).
- Työllisyys jatkumona: toisessa päässä määrällisesti ja laadullisesti **tydyttävä työllisyys** ja toisessa **työttömyys**. Näiden välissä erilaiset **vajaatyöllisyyden muodot**:
  - sisällöltään epätydyttävä työ (koulutusta ja osaamista vastaamattomat tehtävät)
  - osa-aikaiset ja lyhytkestoiset työt (työtuntien määrä on riittämätön).
- Vain hyvin vähän tietoa vajaatyöllisyyden vaikutuksista ihmisten, ja vielä vähemmän maahanmuuttajien, hyvinvointiin ja taloudelliseen pärjäämiseen.

Aineisto ja menetelmät 1/2

- Tutkimukseen haastateltiin **41**:tä maahanmuuttajaa, joilla oli kokemusta työnteosta ja/tai työnhausta Suomessa.
  - asuneet Suomessa eripituisia aikoja
  - koulutustaustansa vaihtelivat: vähintään alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita oli 28 ja muita 13.
- 5 ryhmää lähtömaan tai muuttosyyntä perusteella:
  1. länsimaalaiset
  2. entisen Neuvostoliiton alueelta tulleet
  3. Itä-Euroopan alueelta tulleet
  4. pakolaistaustaiset
  5. vuonna 2015 Suomeen saapuneet koulutetut turvapaikanhakijat

Aineisto ja menetelmät 2/2

- 3 ryhmää työmarkkina-aseman perusteella:
  1. **Työlliset** ($n = 13$) tekivät määrällisesti (riittävästi työtunteja) ja sisällöllisesti (koulutusta ja/tai osaamista vastaavaa) tyydyttävää työtä.
  2. **Työttömät** ($n = 17$) olivat rekisteröityneet työttömiksi työnhakijoiksi.
  3. **Vajaatyölliset** ($n = 9$) eivät olleet löytäneet kokoaikaista ja muuten tyydyttävää palkkatyötä.
    - Myös työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin, esimerkiksi työkokeiluun, osallistuneet, sillä he kuuluivat työyhteisöön ja tekivät lähes täyttä työviikkoa.
- Kaksi haastateltua luokiteltiin työvoiman ulkopuolella olevaksi heidän opiskelijastatuksensa vuoksi.

Teoreettinen viitekehys

- Työnteon hyvinvointivaikutuksia koko väestössä tutkineen Marie Jahodan (1981; 1982) mukaan työnteolla on **ilmeisiä** (rahallisia) ja **piileviä hyötyjä**.
- Jahodan teorian ja siihen perustuvien myöhempien tutkimusten mukaan erityisesti työnteon piilevät hyödyt tärkeitä hyvinvoinnille:
  - työnteoko **aktivoi** ja **raamittaa päivää ajallisesti**
  - työssä voi laajentaa **sosiaalisia verkostoja**
  - työnteoko auttaa ylläpitämään positiivista **identiteettiä** mutta myös **statusta yhteisössä**
  - työssä saa kokemuksen **hyödyksi olemisesta** ja **yhteisten tavoitteiden** eteen ponnistelemisesta
- Työtön jää paitsi ei vain työn ilmeisistä vaan myös sen piilevistä hyödyistä, mikä voi olennaisesti heikentää hyvinvointia.

Tulokset 1/4: työnteko edistää hyvinvointia

- Tutkimus osoitti, että vaikka työstä saatavat ansiot eivät olennaisesti parantaisi maahanmuuttajan tulotasoa, työnteko edistää hyvinvointia ja uuteen maahan sopeutumista.
  - Työnteko oli yhteydessä kaikkiin Jahodan piileviin hyötyihin ja tätä kautta hyvinvointiin.
  - Myös vapaaehtoistyö tai harrastus voi mahdollistaa ainakin joidenkin piilevien hyötyjen saamisen.
- Maahanmuuttajia tarkasteltaessa tulisi huomioida, että yksi keskeisimmistä piilevistä hyödyistä on uuden kotimaan **kielen ja (työ)kulttuurin oppiminen**.
  - Vajaatyöllisyyskin voi edistää hyvinvointia ja sopeutumista!

Tulokset 2/4: sosiaaliset kontaktit

- Työttömällä maahanmuuttajalla on usein melko vähän mahdollisuuksia luoda sosiaalisia kontakteja kantaväestön edustajiin.
- Työyhteisön sosiaaliset kontaktit auttavat maahanmuuttajaa kerryttämään sosiaalista pääomaa, joka on merkittävä resurssi työmarkkinoilla.
- Vajatyöllisten tilanne voi olla valoisampi kuin työttömien: esim. matalapalkkaiset ja vähän koulutusta vaativat sisääntulotyöt ja erilaiset työharjoittelut voivat auttaa sosiaalisten verkostojen luomisessa.

“[in a practical work training] you will be in touch with the people and you will know more about the culture and you could adapt more language and you could adjust many things. It's very useful, and I think it's really great chance to be in touch with people, since maybe getting jobs is not so easy as getting internship, so it helped a lot.”

(turvapaikanhakijataustainen mies, 30–40 v., alempi korkeakoulututkinto)

Tulokset 3/4: aktiivisuus ja päivän ajallinen rytmittyminen

- Työntekoon kuuluva aktiivisuus ja päivän ajallinen rytmittyminen ovat vaikuttaneet merkittävästi haastateltujen psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin.
- Valtaosa työttömistä kertoi toimeettomuuden ja päivärytmin puuttumisen olevan henkisesti raskasta.
  - syömishäiriön pahentuminen, alakuloisuus, ahdistus, fyysisen hyvinvoinnin heikkeneminen
- Myös vajaatyöllisyys voi lisätä aktiivisuutta ja rytmittää päivää!

"I think it's really important just to have something stable that you can actually go and do every day, even if it was delivering newspapers for me, it enabled me to get out, to do something. It made me incredibly fit as well [laughter], which is a nice side bonus. – – overall I would say that it's really important you have to have something to go to every single day and it gives you good focus."

(länsimaalainen mies, alle 30-v., ylempi korkeakoulututkinto)

"Ja mulla toki ei ollut töitä, ei oo mitään, ja mä vaan istuin kotona, mä en tiedä, neljä kuukautta ilman mitään. Ja aviomiehellä oli kaikki, koska hänellä oli kieli, ja hänellä oli ystäviä, ja hänellä oli työ. Ja mä olin vain tämmönen stereotyyppinen venäläinen vaimo, joka istuu kotona ja laittaa ruokaa. Ja se oli niin ärsyttävää, se ei oo minä. Koska toki ennen, Venäjällä, mulla oli työpaikka, ja mä olin niin aktiivinen."

(entisen Neuvostoliiton alueelta tullut nainen, 30–40 v., ylempi korkeakoulututkinto)

Tulokset 4/4: yhteiset tavoitteet ja identiteetin ylläpito

- Työmarkkina-asemaan katsomatta haastattelut pitivät hyvin tärkeänä kokemusta yhteisten tavoitteiden eteen ponnistelusta: he “halusivat kantaa kekoon oman kortensa” ja olla hyödyksi.
  - Verojen maksaminen palkkatuloista loi kokemuksen yhteiskunnan täysivaltaisesta jäsenyydestä.
- Kyvyttömyys ansaita elanto työtä tekemällä vaikutti haastateltujen näkemykseen itsestään ja asemastaan yhteiskunnassa:
  - Suomessa työttömäksi ajautunut oli saattanut olla kotimaassaan arvostetussa työssä ja asemassa yhteisössä.
  - Ristiriita menneen ja nykyisen tilanteen välillä voi alentaa itseluottamusta ja vaikeuttaa positiivisen identiteetin ylläpitämistä, mikä taas heikentää hyvinvointia.

"I feel more confident because I'm not this kind of person who wants to live on the government [social benefits] forever. I felt so shy when someone asked me, and I said, I study Finnish language and I do nothing. But now if anyone asks me, hey I work in this place with those amazing people and this amazing place, and I feel like -- I have the rights to do anything because I'm now almost part of this society, I pay taxes, I'm part of this system, I feel like strong."

(turvapaikanhakijataustainen nainen, 30–40 v., alempi korkeakoulututkinto)

"Suomessa voin saada rahaa ilman töitä. Ja se riittää, että asun hyvin. Mutta haluan olla hyödyllistä, koska se on outoa, että tulen toiseen maahan ja istun kotona."

(entisen Neuvostoliiton alueelta tullut mies, 40–50 v., toisen asteen tutkinto)

Yhteenvetoa

- Etenkin maahanmuuton alkuvaiheessa, kun maan tavat ja työkuulttuuri ovat maahan muuttaneelle vieraita, tyydyttävän työllisyyden ohella esimerkiksi erilaiset työharjoittelut voivat edistää maahanmuuttajan (työ)kulttuurin ja kielen omaksumista ja tätä kautta työllistymistä oman alan tehtäviin.
- Tähän liittyy myös ongelmallisuutta:
  - Vajaatyöllisen voi olla vaikeaa elättää itsensä työstä saatavilla ansioilla, minkä vuoksi usein ainakin osa tuloista muodostuu sosiaalietuuksista. Tämä lisää **kannustinloukkuihin ajautumisen riskiä**.
  - Epävakaat työsuhteet, epävarmuus käytettävissä olevista tuloista ja köyhyysrajan tuntumassa eläminen vaikeuttavat elämän suunnittelua. Haastatellut kuitenkin haaveilevat samanlaisista asioista kuin suomalaiset: taloudellisesta turvatusta elämästä, joka mahdollistaa esimerkiksi oman kodin ja auton ostamisen.

Toimenpidesuositukset

- Työllistämistä koskevissa päätöksissä ja lakimuutoksissa on otettava huomioon laajempi kokonaiskuva: jos koulutettujenkin maahanmuuttajien on vaikea työllistyä, esimerkiksi kotihoidontuen määrän laskeminen voi hankaloittaa jo ennestään vaikeassa asemassa olevien tilannetta (vrt. OECD 2018).
- On tärkeää luoda puitteita, joissa eri elämäntilanteissa olevat maahanmuuttajat voivat osallistua mielekkääseen toimintaan, joka pitää yllä tai edistää työ- ja toimintakykyä, hyvinvointia, itsetuntoa ja sosiaalisia suhteita.
- Byrokratialoukkujen poistaminen äärimmäisen tärkeää!
  - Lähes kaikenlainen työ voi edistää maahanmuuttajien hyvinvointia ja kulttuurin oppimista → lyhytkestoisten tai pienipalkkaisten töiden vastaanottaminen ei saa kaatua hankalaan byrokraatiaan.
- Organisaatiot on saatava avaamaan ovensa maahanmuuttajille, mutta keinona ei voi olla ainoastaan harjoittelijoiden käyttäminen työvoimana.

Tutkimuksen rajoitukset

- Kvalitatiivisen haastattelututkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä koskemaan koko maahanmuuttajaväestöä.
  - Syventävät kuitenkin kuvaa siitä, millaisia asioita yksilöt kohtaavat pyrkiessään työmarkkinoille ja sopeutuessaan yhteiskuntaan.
- Tulokset osoittivat, että työmarkkinoilla pärjääminen ei ole yhteydessä pelkästään maahanmuuttajan taustaan, koulutukseen tai maassaoloaikaan vaan se on näiden kaikkien ja moneen muun tekijän monimutkainen summa.
  - Tämänkään tutkimuksen kysymyksenasetteluihin ei ole olemassa yksinkertaisia vastauksia.

Kiitos mielenkiinnostanne!

Tutkimusraportti on luettavissa verkossa: www.polkujatyothon.fi/julkaisut

Anu Yijälä (anu.yijala@hel.fi) & Tiina Luoma (tiina.m.luoma@hel.fi)

Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot

Julkaisut: <http://ulkomaalaistaustaiset.helsingissa.fi/fi/tutkimukset>

POLKUJA
TYÖHÖN

